

کاربرد دارویی سنتی گیاهان بومی منطقه الموت قزوین (تیره‌های Lamiaceae و Rosaceae)

مریم اهوازی^{۱*}، ولی... مظفریان^۲، طاهر نژاد ستاری^۳، فراز مجاب^۴، محمدمهدی چرخچیان^۵،
فرحناز خلیقی سیگارودی^۶، یوسف اجنی^۷

- ۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه سیستماتیک گیاهی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران و مربی پژوهش، هرباریوم پژوهشکده گیاهان دارویی جهاددانشگاهی (IMPH)
  - ۲- استادیار، بخش هرباریوم، موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع تهران
  - ۳- استادیار، گروه زیست‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران
  - ۴- دانشیار، دانشکده داروسازی و مرکز تحقیقات علوم دارویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
  - ۵- مربی پژوهش، مسئول هرباریوم موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع استان قزوین
  - ۶- استادیار پژوهش، گروه پژوهشی فارماکوگنوزی و داروسازی، پژوهشکده گیاهان دارویی جهاددانشگاهی
  - ۷- مربی پژوهش، گروه پژوهشی فارماکوگنوزی و داروسازی، پژوهشکده گیاهان دارویی جهاددانشگاهی
- *آدرس مکاتبه: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، شماره ۱۷۲، طبقه سوم، صندوق پستی: ۱۴۴۶-۱۳۱۴۵، تلفن و نمابر: ۶۶۹۷۱۱۹۱ (۰۲۱)
پست الکترونیک: Maryame_Ahvazi@yahoo.com

تاریخ تصویب: ۸۶/۶/۲۰

تاریخ دریافت: ۸۵/۸/۱۹

چکیده

مقدمه: با توجه به این که دانش سنتی مبنای تولید محصولات طبیعی جدید است و افراد سالخورده روستاها دارای اطلاعاتی درباره گیاهان هستند و با مرگ این افراد دانش سنتی آن‌ها نیز به سرعت نابود می‌شود بنابراین به نظر می‌رسد ثبت و محفوظ نگه داشتن این اطلاعات لازم است. بررسی و پژوهش ارتباطات پیچیده بین (مصرف) گیاهان و فرهنگ مردم (اتنوبوتانی) از جالب‌ترین و مهم‌ترین زمینه‌های تحقیقاتی است.

هدف: هدف از این تحقیق بررسی و پژوهش دو تیره Lamiaceae و Rosaceae در روستاهای بخش الموت قزوین بود تا بتوانیم به آداب و رسوم روستاها و نحوه استفاده از این دو تیره در این منطقه دست یابیم.

روش بررسی: منطقه مورد بررسی با استفاده از نقشه جغرافیایی به روستاهای مختلف تقسیم‌بندی شد. با استفاده از پرسش‌نامه‌ها دانسته‌های سنتی بومیان منطقه مستندسازی گردید. اطلاعات مربوط به جنبه‌های مختلف گیاهان از قبیل مصارف سنتی و نحوه استفاده و زمان جمع‌آوری نمونه‌های گیاهی در منطقه از افراد بومی با تجربه گردآوری شد. گیاهان از ارتفاعات و مناطق مختلف جمع‌آوری گردید سپس نمونه‌های کاملاً خشک شده بر روی صفحات مقوایی مخصوص، جهت نگهداری در هرباریوم گیاهان دارویی جهاددانشگاهی چسبانده شد.

نتایج: ۱۱ نمونه از خانواده Lamiaceae و ۱۰ نمونه از خانواده Rosaceae در منطقه الموت جمع‌آوری و پس از شناسایی، نمونه‌های هرباریومی آن‌ها ثبت و کدگذاری گردید. اطلاعات کاربرد درمانی این ۲۱ گونه ثبت گردید.

نتیجه‌گیری: با توجه به تنوع گیاهان و بکر بودن منطقه در رابطه با گیاهان نادر و اثرات درمانی منسوب به آن‌ها، بررسی بیشتر توسط محققین می‌تواند منجر به کشف اثرات درمانی جدیدی برای گیاهان در دسترس شود.

کل واژگان: گیاهان دارویی، تیره رز، تیره نعنائیان، اتنوبوتانی، الموت قزوین

مقدمه

به دلیل غنی بودن فلور گیاهی ایران و نیز فرهنگ و دانش غنی استفاده از گیاهان دارویی و وجود مراکز علمی معتبر در شهرهای مختلف ایران در دوره‌های قبل، نظیر شیراز، ری، اصفهان و نیز دانشمند شهیری چون ابوعلی سینا که طبابت بر اساس گیاهان دارویی را رواج داد، هم‌چنین وجود علاقه و دانش به این علم در اقوام مختلف ایرانی سبب ضرورت توجه به این علم است. با توجه به این‌که در مکان‌های مختلف جهت استفاده از گیاهان دارویی آداب و رسوم متفاوتی وجود دارد، بنابراین گیاهانی که مصرف می‌شوند بالطبع روش‌های استفاده متفاوتی خواهند داشت. مثلاً ممکن است گیاهی که در یک منطقه جهت درمان یک بیماری به صورت جوشانده مصرف می‌شود در مکان دیگر جهت درمان بیماری دیگری به صورت ضماد مصرف شود. یا در دو مکان مختلف جهت درمان یک بیماری از دو گیاه متفاوت استفاده شود.

شهرستان قزوین به دلیل دارا بودن قدمت تاریخی و نیز قرار گرفتن بین راه‌های ارتباطی و تجاری غرب به شرق و بالعکس دارای کاروان‌سراهای متعددی بوده که محل اقامت تجار مختلف بوده است؛ از سوی دیگر به دلیل دارا بودن آب و هوای مناسب و حاصل‌خیزی خاک، موجب رشد و مرغوبیت گیاهان مختلف به خصوص گونه‌های دارویی بوده که این گیاهان توسط عطاری‌ها و تجار قزوینی به تجار این کاروان‌سراها فروخته و از آن‌جا به کلیه شهرها برده می‌شد. امروزه گیاهان دارویی از نقاط مختلف اطراف شهر که به طور خودرو رشد می‌کنند به قزوین منتقل می‌شود، یکی از این مناطق الموت است. در لغت‌نامه فارسی نوشته شده که الموت از دو کلمه ال و آموت متشکل گردیده و این دو کلمه به معنای آشیانه عقاب (به دلیل مرتفع بودن آن) است. منطقه الموت به مساحت ۱۴۷۶ کیلومتر مربع بر اساس تقسیمات کنونی در شمال شرقی استان قزوین قرار دارد و از توابع آن شمرده می‌شود و دارای دو بخش الموت بالا و الموت پایین است [۱]. الموت از لحاظ موقعیت جغرافیایی بین ۵۰ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی

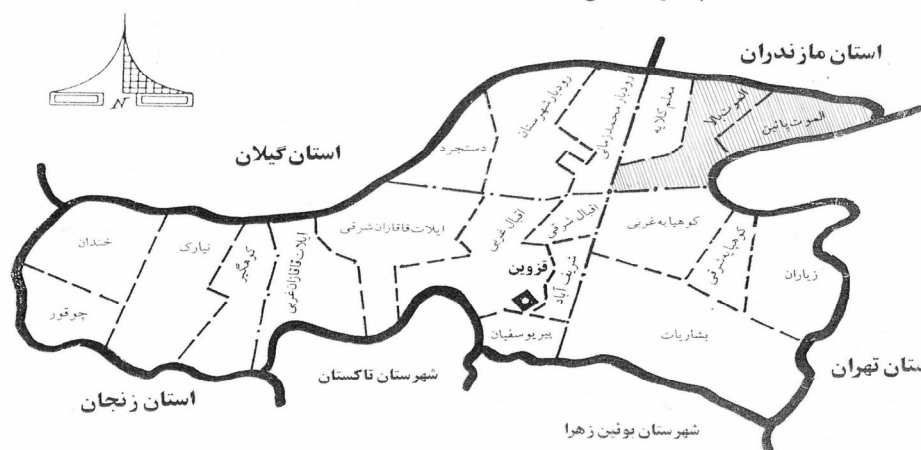
نسبت به خط استوا قرار گرفته است [۲] کمترین ارتفاع در این منطقه ۱۲۶۵ متر و مربوط به روستای شهرک و بیشترین ارتفاع ۴۱۷۵ متر از سطح دریا و مربوط به کوه‌های صعب‌العبور سیاهلان است، که میزان بارش سالیانه حدود ۲۶۶/۷ میلی‌متر و میانگین دمای سالانه ۱۴/۲۲ درجه سانتی‌گراد را داراست و از نظر زمین‌شناسی سنگ‌های منطقه بیشتر از جنس سنگ‌های رسوبی، مواد آواری زغال‌دار، مواد آتشفشانی، کنگلومرای دانه درشت و اجزایی از سنگ‌های دگرگونی و کوارتز است [۳].

در نوشته‌های قدیم آمده است که در دامنه‌های کوه الموت آبادی‌هایی بوده و زن‌ها و اطفال روستایی هنگامی که فرصت داشتند در دامنه‌های اطراف، گیاهان طبی را جستجو می‌کردند و بعضی از آن‌ها گیاه‌های اصلی را در باغچه‌ها و کشتزارهای خود می‌کاشتند [۴]. هم‌چنین منطقه تاریخی الموت از دیرباز مورد توجه باستان‌شناسان، جغرافی‌دانان و مورخین قرار داشته است. بنابراین با توجه به اهمیت این منطقه به عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی و دامداری استان قزوین و نیز به دلیل تبدیل آن به یک منطقه گردش‌گری و توریستی به واسطه وجود قلل متعدد حسن صباح و وجود آب و هوای متغیر و نیمه معتدل که خود سبب رویش گونه‌های مختلف گیاهی در منطقه شده است و به دلیل وسعت زیاد این منطقه و دوری آن به مرکز شهرهای بزرگ هم‌جوار و نیز سابقه طولانی استفاده‌های سنتی و گیاه درمانی، انگیزه‌ای جهت تحقیق پیرامون مصارف دارویی دو تیره گیاهی پرمصرف در این منطقه شد.

تیره نعناعیان از پر جمعیت‌ترین تیره‌های گیاهی است که خوشبختانه تعدادگونه‌های دارویی آن پراکنش‌های مختلفی در ایران دارد، و اکثراً بوته‌ای و معطر هستند. تیره رز نیز دارای گونه‌های پر مصرف در ایران است که بیشتر به صورت بوته‌ای و یا درختچه‌ای هستند. به طور کلی اهداف موجود در این مقاله به شرح ذیل است:

- معرفی دو تیره مهم و پر مصرف از گیاهان دارویی در منطقه الموت.
- بررسی و ارزیابی استفاده‌های بومی گونه‌های دو تیره Rosaceae و Lamiaceae در این منطقه.

شکل شماره ۱- نقشه تقسیمات کشوری در شهرستان قزوین به تفکیک دهستان - موقعیت منطقه الموت

• مقایسه بین مصارف دارویی گونه‌های جمع‌آوری شده با منابع علمی موجود در ایران.

موارد مصرفی که از بومیان منطقه به دست آمده مقایسه شود.

نتایج

به طور کلی ۱۱ گونه دارویی از تیره نعنائیان و ۱۰ گونه از تیره رز در منطقه جمع‌آوری و به کمک منابع موجود شناسایی و گزارش شد [۱۹،۲۰،۲۱]. گیاهان موردنظر و یا گونه‌های دارویی نزدیک به آن‌ها از نظر خواص دارویی بررسی شدند. جهت آسان شدن پژوهش، نتایج حاصل از بررسی‌های منطقه و پرسش‌گری از اهالی بومی و نیز مقایسه آن با منابع در دسترس، به ترتیب به صورت جداول شماره ۱ و ۲ و ۳ و ۴ در زیر آورده شده است.

بحث

کشور پهناور ایران به لحاظ دارا بودن اقلیم‌های متفاوت دارای پوشش‌های مختلف گیاهی است. از سوی دیگر به دلیل دارا بودن اقوام مختلف، با طیف وسیعی از فرهنگ‌ها و آداب و رسوم متفاوت برخورددار است. یکی از قابل توجه‌ترین این آداب استفاده از گیاهان دارویی به شیوه‌های گوناگون و صور مختلف است. هم‌چنین علاقه ایرانیان به تحصیل علم و وجود مراکز علمی معتبر آن روزگار که یکی از آن علوم طبابت بر اساس گیاه درمانی بوده است سبب گردیده که برخی از

مواد و روش‌ها

بررسی و پرسشگری از منطقه

جهت بررسی‌های ابتدایی نقشه‌های جغرافیایی در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰ از منطقه موردنظر از سازمان نقشه‌کشی کشور تهیه شد. نوع پوشش گیاهی و تراکم آن در منطقه شناسایی و طبق زمان‌بندی‌های مناسب به منطقه مراجعه شد. با توجه به دانسته‌های قبلی گونه‌های مختلف نعنائیان و رز بررسی و جمع‌آوری شد. سپس با توجه به تعداد روستاهای دارای سکنه موجود در منطقه از افراد سالخورده و دارای تجربه، پرسشگری‌هایی در رابطه با گیاهان مورد نظر انجام گرفت. در اکثر موارد گیاهان جمع‌آوری شده، توسط روستاییان با اسامی محلی شناسایی شد. در مواردی که گیاهان مورد استفاده بومیان با نمونه‌های جمع‌آوری شده ما مطابقت نداشت جهت جمع‌آوری از بومیان نیز کمک گرفته می‌شد. سپس اسامی محلی گیاهان به همراه نحوه استفاده از آن‌ها یادداشت شد. آنگاه گیاهان جهت شناسایی به هرباریوم پژوهشکده گیاهان دارویی جهاددانشگاهی انتقال یافت.

پس از آن خواص دارویی گیاهان مورد نظر و یا گونه‌های مشابه با آن‌ها، از منابع مختلف [۵ - ۱۸] استخراج شد تا با

چنان‌که در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود برای برخی از گونه‌های منطقه مانند *Amygdalus Lycioides* Spach. و *Nepeta Cerasus incana* (Pall.) Spach. *Rubus sanctus* و *pogonosperma* Jamzad & Assadi. Schreber. و *Salvia hypoleuca* Benth. اطلاعاتی در منابع موجود به دست نیامد و تنها خواص گونه‌هایی مشابه از همان جنس ذکر شده است. لازم به ذکر است که گونه‌هایی از گیاهان منطقه مانند تمشک که در جهت کاهش فشار خون مصرف می‌شود به میزان لازم توصیه می‌شود و در پرسشگری‌های انجام شده هیچ‌گاه مصرف گیاهی را زیاده از حد توصیه نمی‌کنند که این خود نیز به دلیل وقوف کافی افراد و تجربه آن‌ها در مصرف این گیاهان است. نتایج پرسشگری برخی از گیاهان (شیر خشک، گزنه سا، نسترن وحشی، گل محمدی) نیز مطابقتی با اطلاعات موجود در منابع در دسترس ندارد ولی مصرف این گونه گیاهان در درمانگری افراد بومی متمرکز واقع می‌شود. در هر حال در مناطق مختلف ایران که دارای روستاهای قدیمی با تاریخچه مصرف گیاهان دارویی هستند نیاز بیشتری را برای تحقیق و تفحص می‌طلبد چون برخی از این اطلاعات ارزشمند دارویی که زحمات زیادی جهت تجربه و تجویز آن‌ها در زمان‌های متمادی صرف شده همراه با فوت افراد سالخورده به دست فراموشی سپرده خواهد شد. از سوی دیگر انتظار می‌رود به دلیل برداشت‌های بی‌رویه برخی از این گیاهان که توسط افراد سود جو انجام می‌شود مسئولین محترم منابع طبیعی چاره اندیشی‌های لازم را مدنظر داشته باشند تا با نابودی منابع غنی گیاهان دارویی در کشور مواجه نشویم.

اطلاعات آن دوره تا زمان حال حفظ و استفاده شود. یکی از مناطق مهم و قابل توجه به واسطه استفاده از گیاهان دارویی منطقه الموت است که در سالیان دور به دلیل بعد مسافت و نبودن راه‌های ارتباطی مناسب، و نیز غنی بودن پوشش گیاهی آن و با توجه به نظر تعدادی از عطاری‌های قزوین مبنی بر قدمت طولانی استفاده از گیاهان دارویی در مناطق مختلف استان به خصوص بخش الموت، این منطقه مورد توجه قرار گرفته است. تعداد زیادی از گیاهان دارویی توسط افراد بومی این منطقه استفاده می‌شود که در این گزارش به دو تیره پر مصرف *Lamiaceae* و *Rosaceae* اشاره شده است. برخی از این گیاهان (پونه، چای کوهی، آویشن، کاکوتی، گل محمدی، به) در پرسشگری‌های متعدد از افراد بومی تکرار می‌شد و تقریباً در اکثر روستاها قابل مصرف بودند، اما بقیه گیاهان (دم شیر، فراسیون، پونه سای ریش بزی، مریم گلی) تقریباً توسط افراد مسن تر تجویز و مصرف می‌شوند. تعدادی از این گیاهان (شیر خشک، زالزالک، آلبالوی کوهی) به دلیل مرتفع بودن رویشگاهشان توسط بومیان همان منطقه استفاده می‌شوند، و در سایر مناطق کمتر به آن‌ها توجه می‌شود. برخی دیگر از این گیاهان نظیر زالزالک، گل محمدی، چای کوهی، آویشن و کاکوتی نیز در فصل جمع‌آوری به صورت تازه در بازارهای سنتی شهرستان‌های هم‌جوار فروخته می‌شود. تعدادی دیگر از این گیاهان (*Nepeta pogonosperma* Jamzad & Assadi. [۲۲]) تنها در منطقه الموت بوده و برای اولین بار نیز از این منطقه گزارش شده و برخی نیز به صورت کاشته شده (به و گل محمدی) در منطقه استفاده می‌شوند.

جدول شماره ۱- پرسش‌گری از افراد بومی همراه با اطلاعات فردی

ردیف	نام و نام خانوادگی	سن/سال	میزان تحصیلات	نام روستا	نام محلی گیاه	موارد مصرف
۱	ماه رستم رشوند	۵۷	دوم نهضت	هرانک	تکلیجه	تسکین فوری دل درد
۲	حیدره محمدی	۵۰	فوقانی و اکابر	کوچان	پوتنگ یا پوتنه	برای دل درد
۳	آسیه کریمی	۶۵	بی‌سواد	کندان سر	بادام کرهی	تغلات
۴	خانم زارعی	۶۷	بی‌سواد	کوچان	عرق گل محمدی	قلنج و دل درد
۵	پریا عطایی	۳۴	سوم راهنمایی	صانین کاپره	آبلو کوهی	دم کرده برای ناراحتی معده
۶	معموره نوری	۳۳	سوم راهنمایی	اندج	میوه گل نسترن	برطرف‌کننده قند خون
۷	انعام رشوند	۸۴	بی‌سواد	هرانک	ککلی کرفی یا زوربا (آویشن)	برای دل درد و سر درد
۸	علی رشوند	۳۰	دیپلم	کافرکش	تمسک	کاهش فشارخون
۹	حدیقه باقری	۷۰	بی‌سواد	اندج	پلنگ مشک	در خمیر نان
۱۰	زرگین باسری	۳۵	اول راهنمایی	شترخان	به دانه	رفع سرفه و خلط سینه
۱۱	نورعلی نوری	۶۰	بی‌سواد	اندج	سمیازک	تغویت قلب
۱۲	نرگس کشکار	۶۰	بی‌سواد	پائین وناش	کری، زالزالک	تسکین قلب
۱۳	جنت همایونی	۶۵	بی‌سواد	گرمارود	گوج	از بین بردن لخته خون
۱۴	معموره نوری	۳۳	سوم راهنمایی	اندج	نوت فرنگی	رفع ناراحتی کلیه
۱۵	آقای آشنوری	۶۶	بی‌سواد	سفید رود	غریالک	در خمیر نان جهت معطر سازی
۱۶	نازی فرج پور	۵۸	بی‌سواد	گازرخان	دم شیر	اعطراب، بیماری‌های قلبی و فشارخون و اسهال
۱۷	زینب اکبری	۶۰	بی‌سواد	ذوارک	فراسیون	سرفه - زکام - آسم - حصبه
۱۸	ناهد قادی	۴۰	بی‌سواد	هنیز	فرنجشک، بادرنجبویه	رفع دل‌پیچه - مقوی معده - تسهیل‌کننده هضم
۱۹	علی باقری	۸۷	بی‌سواد	آتان	مریم گلی	ضدنفخ - ناراحتی معده - ضداسهال
۲۰	گوهر رفیعی	۳۱	بی‌سواد	پیچ بن	لرزه	نگه‌داری گریشت و معطر سازی لبنیات

جدول شماره ۲- گیاهان دارویی پر مصرف منطقه الموت از تیره Lamiaceae همراه با مصرف محلی آن

ردیف	نام علمی گیاه	نام فارسی	نام محلی	قسمت مورد استفاده	مصارف دارویی در منطقه	نحوه استفاده
۱	<i>Dracocephalum Kotschy Boiss.</i>	بادرنجبویه دانه‌ای	بالک بو - بالنگ مشک - زرین گیاه	سرشاخه گل‌دار	در خنجر نان جهت مطهرسازی - ضدنفخ	دم کرده - خشک شده
۲	<i>Laminum album L.</i>	گزبه سدا گزبه سفید	غربالک	اندام هوایی	در خنجر نان جهت مطهرسازی - ضدنفخ	دم کرده، جوشانده
۳	<i>Leonurus Cardiaca L.</i>	دم شیر	-	برگ و گل آذین	اضطراب‌بیماری‌های قلبی و فشارخون و اسهال	دم کرده
۴	<i>Marrubium vulgare L.</i>	فراسیون	-	سرشاخه گل‌دار	سرفه - زکام - آسم - حصبه	دم کرده، جوشانده
۵	<i>Melissa officinalis L.</i>	فرحمنشک، بادرنجبویه	-	سرشاخه گل‌دار	رفع دل‌پیچه - مقوی معده - تسهیل‌کننده هضم	دم کرده
۶	<i>Mentha longifolia (L.) Hudson.</i>	پونه - پودنه	پوتنگ - پوتنه	برگ	دل درد - پالین آوردن فشار - فالنج معده و روده - دل‌پیچه - عفونت رحم	عرق - خشک کرده - دم کرده - جوشانده
۷	<i>Nepeta pogonosperma Jamzadi & Assadi.</i>	پونه سالی ریش بری	لزه	سرشاخه گل‌دار	از سر شاخه‌های تازه جهت نگهداری گوشت	دم کرده
۸	<i>Salvia hypoleuca Benth.</i>	مریم گلی	-	برگ و سرشاخه	مطهرسازی لبنیات	دم کرده، جوشانده
۹	<i>Stachys lavandulifolia Vahl.</i>	جای کوهی	جای قنبر علی خان - گل پشمی - پشمکی - دردگیره وانش - تگلپچه	گل آذین	دارای طبع گرم - تسکین هرگونه دل درد	دم کرده
۱۰	<i>Thymus kotschyanus Boiss. & Hohen.</i>	آویشن	زوریه - زوریا - امش - جای صحرایی	سرشاخه	اسهال و دل درد - سردرد - همراه با بونه برای ناراحتی کلیه	دم کرده
۱۱	<i>Ziziphora clinopodioides Lam</i>	کاکوتی	کاکوتی - کک‌یکوتی	سرشاخه گل‌دار	سرمخوردگی - عفونت - دل درد و سردرد - رفع حالت تهوع	دم کرده - خشک شده

جدول شماره ۳- گیاهان دارویی پر مصرف منطقه البوت از تیره Rosaceae همراهِ با مصرف محلی آن

ردیف	نام علمی گیاه	نام فارسی	نام محلی	قسمت مورد استفاده	مصارف دارویی در منطقه	نحوه استفاده
۱	<i>Amygdalus lycioides</i> Spach.	بادام خارآلود	تنگرس	میوه	دانه به عنوان تنقلات	گرفتن تلخی در آب - تحت دانه شسته
۲	<i>Cerasus incana</i> (Pall.) Spach.	آلبازی کوهی، مرمه	کلیک	میوه	ناراحتی معده	دم کرده
۳	<i>Cotoneaster nummularia</i> Fisch. & C.A.Mey.	شیر خشت	سمبارک	میوه	تقریب قلب	خام
۴	<i>Crataegus azarolus</i> L.	زالزالک	کری، زالزالک	میوه	تقریب قلب	خام
۵	<i>Crataegus microphylla</i> C. Koch.	سرخه ولیک، زالزالک برگ ریز	گوج	میوه	از بین بردن لخته خون	خام
۶	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	به جنگلی، شال به	به	دانه - میوه	سینه درد - خلط سینه و سرفه بچه‌ها	خیسانده
۷	<i>Fragaria vesca</i> L.	توت فرنگی	توت فرنگی	برگ و میوه	رفع ناراحتی کلیه	دم کرده
۸	<i>Rosa canina</i> L.	نسترن وحشی	گل سرخ	میوه	برطرف کننده قند خون	جوشانده
۹	<i>Rosa damascena</i> Mill.	گل محمدی	گل محمدی	گلبرگ	فانج - جل درد - تلخی آب برلی غریب خانها	دم کرده جوشانده
۱۰	<i>Rubus sanctus</i> Schreber.	تمشک	تمشک	برگ و میوه	طبع خنک - رفع تب و لرز - بهبود اعصاب - سینه درد و سرماخوردگی - کاهش فشار خون	شریبت - جوشانده

جدول شماره ۴ - مقایسه پریش گری با خواص فارماکولوژیکی گیاهان دارویی در منابع جدید

شماره	نام علمی	نام فارسی	خواص درمانی در منابع جدید	نتایج پریش گری
۱	<i>Amygdalus lycioides</i> Spach.	بادام کرمی	-	دانه عنوان تقللات، ریشه پایین آورنده قند خون
۲	<i>Cerasus incana</i> (Pall.) Spach.	آلبالوی کوهی، مبره	-	ناراضی معده
۳	<i>Coloneaster nummularia</i> Fisch & C.A.Mey.	شیر خشت	ملین، برونیثت پوست، رفع عطش، زردی نوزادان، مسهل	تقریب قلب
۴	<i>Crataegus azarolus</i> L.	زالزالک	تب بر ضعف قلب، آئزین، ورم آنورت، اختلالات عصبی	تقریب قلب
۵	<i>Crataegus microphylla</i> C. Koch.	سرخه ولیک، زالزالک برگ ریز	تسریع کننده جریان خون، بیماری‌های قلبی با منشأ عصبی، کاهش فشار خون.	از بین بردن لخته خون
۶	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	به	التهام‌بخش، محافظت‌کنندگی، نرم‌کنندگی و کاهش تحریکات مخاط	سینه درد، خلط سینه و سرفه بچه‌ها
۷	<i>Dracocephalum Kotschyi</i> Boiss.	بادرنجبویه دانایی	آرامش‌بخش و تشنه‌آور، ضدنفخ، به عنوان التهاب‌کننده زخم و جراحات، مقوی قلب	بر تخمیر نان جهت معطر سازی، ضدنفخ
۸	<i>Fragaria vesca</i> L.	توت فرنگی	رفع راش‌های پوستی، ناراضی‌های کبدی، برقان‌نقرس، آرتریت و رماتیسم، دوزش دستگاه تنفسی، دردهای کلیوی در سنگ مثانه و سنگ کلیه، تصلب شرایین فشار خون بالا و سوزاک	رفع ناراضی کلیه
۹	<i>Lamium album</i> L.	گزنه ساقه سفید	جلط‌آور، قاضی، تحریکات پوستی، سرماخوردگی و برونیثت، تحریکات دهان و حلق، پندآورنده خون و تنگی کمر، در تسکین هموروئید و ورم‌های واژینی	در تخمیر نان جهت معطر سازی، ضدنفخ، صفرا بر
۱۰	<i>Leonurus cardiaca</i> L.	دم شیر	ناراضی‌های قلبی، قاضی، مقبض کننده عضلات صاف رحم، درمان اسهال	اضطراب، بیماری‌های قلبی و فشار خون و اسهال
۱۱	<i>Marrubium vulgare</i> L.	فراسیون	سرماخوردگی، برونیثت، سرفه، زکام، آسم، خلط آبر، تحریک اشتها و ترشحات دستگاه گوارش و کبد و ترشح صفرا، تنظیم ضربان قلب، زخمهای دردناک یا عفونی، درمان سرطان	سرفه، زکام، آسم، حصبه
۱۲	<i>Melissa officinalis</i> L.	فرنجسک، بادرنجبویه	آرامش‌بخش، ضداسهاسم، ضدباکتری و ویروس، اختلالات گوارشی و قلبی با منشأ عصبی و اضطراب، درمان پیچرلی، خوشبو کننده دهان، دندان درد، التیام دهنده زخمها، گزش حشرات، درمان سوءهاضمه	رفع دل‌پیچه، مقوی معده، تسهیل‌کننده هضم

ادامه جدول شماره ۴ - مقایسه پرسش‌گری با خواص فارماکولوژیکی گیاهان دارویی در منابع جدید

شماره	نام علمی	نام فارسی	خواص درمانی در منابع جدید	نتایج پرسش‌گری
۱۳	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson.	پونه - پودنه	ضد اسهاسم، ضد نفخ، ضد میگ‌رانی، درمان ناراحتی‌های گوارشی، آرام‌بخش	دل‌درد، پائین آوردن فشار، قلیح معده و روده، دل‌پیچه، عفونت رحم
۱۴	<i>Rosa canina</i> L.	نسنزن وحشی	پیش‌گیری و درمان سرماخوردگی و خستگی و عفونت‌های آنفلوآنزایی، عفونت‌های مسری، جهت پیش‌گیری و درمان کبد و ریتالین C و کاهش مقاومت	بر طرف کننده قند خون
۱۵	<i>Rosa damascena</i> Mill.	گل محمدی	ملین، تهیه کلاب	قلیح، دل درد، تلخی آب برای عفونت خانم‌ها
۱۶	<i>Rubus sanctus</i> Schreber.	تمشک	-	طبع خشک، رفع تب و لرز، بهبود اعصاب، سینه درد و سرماخوردگی، کاهش فشار خون
۱۷	<i>Salvia hypoleuca</i> Benth.	مریم گلی	-	ضد نفخ، ناراحتی معده، ضد اسهال
۱۸	<i>Stachys lavandulifolia</i> Vahl.	چای کوهی	مقوی معده، رفع درد و ناراحتی‌های معده و دستگاه هضم	دارای طبع گرم، تسکین هرگونه دل درد
۱۹	<i>Thymus kotschyanus</i> Boiss. & Hohen.	آویشن	ضد باکتری.	اسهال و دل درد، سردرد، همراه با پونه برای ناراحتی کلیه
۲۰	<i>Ziziphora clinopodioides</i> Lam.	کاکوتی	درمان تیفوس، سرماخوردگی‌ها، ضد عفونی کننده، ضد التهاب	سرماخوردگی، عفونت، دل درد و سردرد، رفع حالت تهوع

قزوین که در انجام این تحقیق ما را صمیمانه مساعدت و همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

تشکر و قدردانی

از مسئولین و همکاران محترم پژوهشکده گیاهان دارویی جهاددانشگاهی و مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع استان

منابع

1. Plan organization and budget of Gazvin province. Dictionary of flourishing conditions in Gazvin. Numbration of people and houses in 1996 with new reform and regulation in 1998. pp: 14, 40.
2. Plan organization and budget of Gazvin province. The phase of social-economical of Gazvin. 2002.
3. Plan geography of armed forces. Dictionary of Mountains in Iran. Plan geography of armed forces. 2000.
4. Amin G. Popular Medicinal Plants of Iran, 1st ed. Tehran: Iran Ministry of Health Press. 1991. pp: 25, 60, 66, 38, 234.
5. Mirhidar H. Plants learnings. Usage of plant in prevention and Treatment of diseases. 5th ed. Daftare-Nashre-Farhange-Eslami. 2002. vol I. pp: 173, 197. vol III. pp: 323, 324, 284. vol II. pp: 129, 92. vol VIII. P: 23.
6. Iranian Herbal Pharmacopoeia. Ministry of Health and Medical Education Deputy Ministry for food and Drug. 2002. Vol I. pp: 108, 110, 111, 112, 114, 120. Vol II. pp: 180, 764, 514.
7. Zargari Ali, Medicinal Plants. 6th ed. 1997. Vol. IV. pp: 82, 69, 91, 92, 113, 123, 224, 225. Vol III. pp: 222, 223, Vol II. P: 170.
8. Emami A. Paited Dictionary of Medicinal plants. 1st ed. Research Center of Materia Medica, Shahid Beheshti University of Medical Sciences. 2003. No.14 pp: 266, 168.
9. Valnet. J. Phytotrapi Treatment the diesies with plants. Translated by Ahmad Emami & Mohamad Reza Shams Ardekani, Nasim Nekowie Naini. 1st ed. Rahe-Kamal. 2002. Vol I. pp: 272, 307, 308, 250. Vol II. pp: 11, 12, 250, 852.
10. Valant J. Translated by Saed Zaman. Medicinal Plants. Methods of cultivation, taking and coloring description of 256 plants. 3rd ed. Sanubar. 1997. pp: 219, 229, 288.
11. Omidbaigi Reza. Approaches to Production and Processing of Medicinal Plants. AstaneQuds Razavi publication. Tehran 2000. Vol II. pp: 85, 188
12. Fleming T. PDR for Herbal Medicinals, medical economics company monvale. New Jersey. 1998, pp: 852-853, 926-927, 933-932, 956-959, 1184-1185, 896, 1099.
13. Ray AB, Sarma BK and Singh UP. Medicinal properties of plants. Antifungal, Antibacterial and Antiviral Activities. International Book Distributing co. 2004, p: 545.
14. Chevallier Andrew. Translated by Abbas Zrezadeh. The Encyclopedia of Medicinal Plants. Published by Vesal. 2004. 1st ed. Vol I. pp: 284-286.
15. Leung Ay and Foster S. Encyclopedia of common natural ingredients used in food, drugs, and cosmetics. 2nd ed. New York: John Wiley & sons. 1996. pp: 57, 303, 442, 459.
16. Prajapati ND, Purohit SS, Sharma AK and Kumar T. A Handbook of Medicinal Plants. (A Complet Source Book). Agro House: Agrobios. 2003. P: 24, 305, 456, 241, 252.
17. Flok H. Translated by Mohammad Reza Tavakoli Saberi, Mohammad Reza Hedayat. Medicinal Plants. 5th ed. 2000. pp: 65, 66.
18. Rasooli I and SA Mirmostafa, Bacterial Susceptibility to and chemical composition of essential oils from *Thymus Kotschyianus* and *Thymus persicus*. J. Agric. Food Chm. 51 (8), pp: 2200-

2205 (2003).

19. Rechinger, K.H. 1963-1988; Flora Iranica, vol: 1-173, Akademische Druckund. Verlagsanstalt Graz-Austria.

20. Mozaffarian V. Dictionary of Plant Names Farhang Moaser Publishers. Tehran. Iran. 1996. pp: 40, 116, 150, 162, 172, 192, 234, 462, 309, 317, 339, 344, 345, 478, 523, 548, 591.

21. Mozaffarian VA. Trees and Shrubs of Iran. 1st ed. Farhang Moaser. 2003. pp: 679, 706, 720.

22. Akbari Nia A, Babakhanlou P. Collection and Identification of Medicinal plants of Qazvin in Iran. Iranian Medicinal and Aromatic Plants Research No 16. Research Institute of Forest and Rangeland Vol. 16. 2003. p. 18.

